

Bożena Grad

Kształtowanie konkurencyjności regionu – nowego atrybutu przestrzeni gospodarczej Unii Europejskiej w świetle uwarunkowań polityki innowacyjnej perspektywy finansowej UE dla Polski na lata 2007-13

Forming the region's competitiveness - the new attribute of the economical area of the European Union in the perspective of the conditions of innovative financial projection policy for Poland in the European Union for the years 2007-13

Polityka innowacyjna należy do najmłodszych dziedzin polityki gospodarczej. Powstanie polityki innowacyjnej jest datowane na lata pięćdziesiąte dwudziestego wieku, co jest zgodne z uznaniem pozytywnego wpływu postępu technicznego na rozwój gospodarczy. Do głównych obszarów polityki innowacyjnej możemy zaliczyć tworzenie sprzyjających warunków dla innowacyjności, stymulowanie sprzężenia badań i innowacji, tworzenie kultury innowacyjnej.

Obejmuje ona m.in. następujące obszary: wzmocnienie powiązań w narodowym systemie innowacji, kształtowanie i rozbudowywanie zdolności do wprowadzania innowacji, zarówno w dziedzinie techniki i technologii jak też organizacji i edukacji, optymalne wykorzystanie innowacji jako podstawowego czynnika wzrostu gospodarczego oraz zwiększającą liczbę trwałych miejsc pracy, dokonywanie strukturalnych zmian technicznych, technologicznych, jakościowych w przemyśle, wykorzystanie współpracy międzynarodowej oraz procesów globalizacji w gospodarce.

Jednym z najważniejszych celów polityki innowacyjnej, zarówno rozwiniętych jak i rozwijających się państw, jest rozwój krajowego i regionalnych systemów innowacji, tzn.: systemu instytucji, umiejętności i zachęt (podatkowych, kredytowych i in.), służących do:

- wprowadzania innowacji, zwiększających konkurencyjność gospodarki i polepszających jakość życia społeczeństwa;*
- jednoczesnego przekształcania systemu badawczo-rozwojowego ze skierowanego do wewnątrz, na zorientowany na potrzeby kraju oraz gospodarki opartej na wiedzy;*
- zwiększania wzajemnych powiązań między nauką, techniką, rynkiem, administracją państwową i terytorialną, organizacjami pozarządowymi, edukacją.*

Polityka innowacyjna Polski jest w dużym stopniu spójna z polityką innowacyjną Unii Europejskiej.

Uwarunkowania konkurencyjności regionu w świetle założeń polityki innowacyjnej

Konkurencyjność, to ogólnie zdolność do konkurowania. W praktyce pojęcie to odnosi się do produktu, przedsiębiorstwa, technologii, a także do konkurencyjności kraju czy regionu. J. Bosak uważa, że: „... konkurencyjność kraju można określić jako takie

ukształtowanie się warunków instytucjonalnych, makroekonomicznych i warunków konkurencji oraz sprawności mechanizmu rynkowego, które budują podstawy ekonomiczne dla dynamicznego rozwoju przedsiębiorstw w warunkach zmieniającego się otoczenia.”¹ W budowaniu konkurencyjności istotną rolę odgrywa zdolność przystosowania się gospodarki, jako całości i działających w niej podmiotów do zmieniających się warunków otoczenia. Pozwala ona utrzymać lub poprawić pozycję na rynku w warunkach globalnych.² Konkurencyjność jest związana z konkurencją, od której zależy. Im intensywniejsza jest konkurencja na danym rynku, tym większe szanse poprawy konkurencyjności. Intensywność konkurencji, a co za tym idzie warunki kształtowania się konkurencyjności, zależą od warunków wewnętrznych funkcjonowania gospodarki oraz od warunków oddziaływania na nią jej otoczenia międzynarodowego.³

Konkurencyjność ma również wymiar regionalny. Czynniki kształtowania się przewag ekonomicznych sformułowane przez M.E. Portera, można odnieść do regionów. Determinanty przewag konkurencyjnych tworzą otoczenie, w którym działają podmioty gospodarki regionalnej. Otoczenie to może sprzyjać lub utrudniać podmiotom regionalnym uzyskanie lub utrzymanie przewagi konkurencyjnej, a przez to wpływać na konkurencyjność regionu – jako całości. Cztery podstawowe czynniki przewagi konkurencyjnej według M.E. Portera, w odniesieniu do regionu to: uwarunkowania w zakresie czynników wytwórczych w regionie, charakter popytu w regionie – który powinien być zbliżony do struktury popytu ogólnokrajowego i światowego, występowanie w regionie gałęzi pokrewnych, które cechuje konkurencyjność w odniesieniu do innych regionów krajowych i zagranicznych tj: dostawcy maszyn, urządzeń i materiałów, umożliwiające wysoką jakość i wydajność produkcji oraz nowoczesność produktów, struktura rynku wewnętrznego regionu, charakter panującej na nim konkurencyjności oraz stosowane systemy zarządzania przedsiębiorstwami i gospodarką regionalną.⁴ Wynika z tego, że źródła przewag konkurencyjnych regionu można lokalizować wewnątrz regionu, jak i w jego mikro- i makrootoczeniu.

Współcześnie istotną rolę w kształtowaniu konkurencyjności regionu odgrywa polityka innowacyjna. Polityka innowacyjna jest jedną z najmłodszych dziedzin polityki gospodarczej. Jej powstanie, jak wskazuje B. Winiarski, jest datowane na lata pięćdziesiąte dwudziestego wieku, co jest zgodne z uznaniem pozytywnego wpływu postępu technicznego na rozwój gospodarczy.⁵ Procesy innowacyjne wymagają interwencji państwa ponieważ ich głównym czynnikiem jest wiedza. Wiedza będąca dobrem, którego produkcja na społecznie optymalnym poziomie, może nie być zapewniona bez stworzenia odpowiednich warunków dla podjęcia procesu

¹ J. Bosak: Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki polskiej – ujęcie instytucjonalne.[w:] Konkurencyjność gospodarki polskiej a rola państwa przed akcesją do Unii Europejskiej. Pod red. J. Grabowiecki, H. Wnorowski, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Wydział Ekonomiczny, ZMSG, 2000.

² K. Żukrowska: Umieędzynarodowienie produkcji a konkurencyjność. [w:] Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki Polski uwarunkowania i perspektywy. Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych, seria: „Raporty. Studia nad konkurencyjnością” z. 35, Warszawa 1995.

³ J. Ziemiński, K. Żukrowska: Konkurencja a transformacja w Polsce. Wybrane aspekty polityki gospodarczej. Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2004.

⁴ Pod red. W. Kowalczewski: Zarządzanie przedsiębiorstwem w regionie. Wydawnictwo Akademickie „DIALOG”, Warszawa 2003.

⁵ B. Winiarski, Polityka gospodarcza, PWN, Warszawa 2002.

innowacyjnego cechującego się dużymi kosztami pierwszej kopii/prototypu, a często niskimi kosztami reprodukcji.⁶ Polityka innowacyjna zgodnie z koncepcją systemu innowacyjnego, to polityka horyzontalna. Odnosi się ona do elementów systemu innowacyjnego państwa i jest realizowana w ramach szerszych strategii obejmujących dziedziny wpływające na innowacje. Do głównych obszarów polityki innowacyjnej możemy zaliczyć:⁷

- *tworzenie sprzyjających warunków dla innowacyjności*, polegające głównie na stymulowaniu własnej konkurencyjności, ochronie praw własności intelektualnej i przemysłowej, uproszczeniu procedur administracyjnych i podatkowych, poprawie otoczenia prawnego, zwiększeniu finansowania działalności innowacyjnej.
- *stymulowanie sprzężenia badań i innowacji*, polegające na tworzeniu wizji strategicznej dotyczącej kierunków prac badawczych i rozwojowych, zwiększeniu nakładów na badania prowadzone przez firmy, tworzeniu nowych firm technologicznych, intensyfikowaniu współpracy pomiędzy instytucjami naukowymi, badawczo – rozwojowymi, uniwersytetami i firmami oraz wzmocnieniu zdolności MSP do absorpcji technologii i know-how.
- *tworzenie kultury innowacyjnej*, polegające na edukacji i szkoleniach, wymianie pracowników, studentów, naukowców pomiędzy instytucjami naukowymi i przedsiębiorstwami, kształtowaniu świadomości społecznej w zakresie innowacji, kształtowaniu postaw innowacyjnych przedsiębiorców, kształtowaniu świadomości władz publicznych, promowaniu współpracy na rzecz innowacji.

Wymienione obszary polityki innowacyjnej powinny uwzględniać powiązania wzajemne – bezpośrednie i pośrednie występujące pomiędzy uczestnikami systemu innowacyjnego. Państwo może wspierać działalność innowacyjną podmiotów systemu innowacyjnego w sposób aktywny lub pasywny, lub poprzez stosowanie pośrednich instrumentów wsparcia. Pasywne wsparcie państwa, finansowania i pobudzania rozwoju technologicznego polega głównie na udostępnieniu przedsiębiorstwom innowacyjnym potrzebnego im kapitału. Zazwyczaj odbywa się to poprzez publiczne lub prywatne fundusze, które inwestują bądź reinwestują środki, zgodnie z obowiązującą procedurą prawną, otrzymując w zamian pewne korzyści np.: podatkowe. Natomiast aktywne wsparcie innowacyjności przez państwo polega na tworzeniu i dofinansowaniu instytucji wspierających innowacyjność m.in. takich, które ułatwiają pokonywanie trudności typowych dla początków działalności gospodarczej. Chodzi tu głównie o centra wynalazcze, parki i inkubatory technologiczne, firmy doradztwa innowacyjnego, parki nauki, centra transferu technologii itc. Jak już wspomniano, działalność innowacyjna może być również wspierana pośrednio poprzez ułatwienia dotyczące działalności gospodarczej. W ramach tych rozwiązań mogą być stosowane wszelkiego rodzaju gwarancje państwowe dla przedsiębiorców lub branż przedsiębiorczości, prowadzenie

⁶ E. Wojnicka: System innowacyjny Polski z perspektywy przedsiębiorstw, IBnGR, Gdańsk 2004.

⁷A. Bąkowski: Wspomaganie innowacyjności przedsiębiorstw przez Programy ramowe Unii Europejskiej [w:] Praca zbiorowa pod redakcją Michała Górzyńskiego i Richarda Woodwarda: Innowacyjność polskiej gospodarki. Zeszyty Innowacyjne CASE 2003, www.case.com.pl

mechanizmów ułatwiających zakładanie nowych firm, promocja kreatywności, przyznawanie zamówień rządowych firmom z sektora małych i średnich przedsiębiorstw (sektor MSP), na produkty z określonych, innowacyjnych branż.⁸

Polityka innowacyjna rozumiana jest, według standardów międzynarodowych, jako jedna z polityk gospodarczych. Obejmuje ona m.in. następujące obszary:

- wzmocnianie powiązań w narodowym systemie innowacji,
- kształtowanie i rozbudowywanie zdolności do wprowadzania innowacji, zarówno w dziedzinie techniki i technologii jak też organizacji i edukacji,
- optymalne wykorzystanie innowacji jako podstawowego czynnika wzrostu gospodarczego oraz zwiększającego liczbę trwałych miejsc pracy,
- dokonywanie strukturalnych zmian technicznych, technologicznych i jakościowych w przemyśle,
- wykorzystanie współpracy międzynarodowej oraz procesów globalizacji w gospodarce.

Jednym z najważniejszych celów polityki innowacyjnej, zarówno rozwiniętych jak i rozwijających się państw, jest rozwój krajowego i regionalnych systemów innowacji, tzn. systemu instytucji, umiejętności i zachęt (podatkowych, kredytowych i in.) służących:

- wprowadzaniu innowacji, zwiększających konkurencyjność gospodarki i polepszających jakość życia społeczeństwa;
- jednoczesnemu przekształcaniu systemu badawczo-rozwojowego ze skierowanego do wewnątrz, na zorientowany na potrzeby kraju oraz gospodarki z opartej na pracy, kapitale i surowcach w gospodarce opartą na wiedzy;
- zwiększaniu wzajemnych powiązań między nauką, techniką, rynkiem, administracją państwową i terytorialną, organizacjami pozarządowymi, edukacją.

Tak postawiony cel polityki innowacyjnej wymaga wykorzystywania odpowiednich środków i instrumentów z różnych dziedzin takich jak:

- edukacja - kształcenie na różnych poziomach,
- rozwój nauki poprzez , krajowe programy badawcze, oraz programy unijne itp.,
- rozbudowa infrastruktury wspomagającej działalność innowacyjną - parki technologiczne, sieć pomocy technicznej i technologicznej dla małych i średnich przedsiębiorstw, centra innowacji i transferu technologii,
- informacja - ośrodki i sieci informacyjne, biblioteki,
- specjalistyczne usługi doradcze dla MSP,
- finanse - pożyczki, ulgi podatkowe, gwarancje kredytowe,
- prawo i regulacje-kontrola monopolii, ochrona własności intelektualnej (w tym przemysłowej), i innych.

⁸ T. Czechowicz: Rola państwa w finansowaniu działalności innowacyjnej. [w:] Praca zbiorowa pod redakcją Michała Górczyńskiego i Richarda Woodwarta: Innowacyjność polskiej gospodarki. Zeszyty Innowacyjne CASE 2003, www.case.com.pl

Analiza i ocena stanu innowacyjności polskiej gospodarki spowodowały podjęcie przez polski rząd działań, mających na celu wzrost innowacyjności polskiej gospodarki. Poprawa poziomu innowacyjności jest jednym z niezbędnych warunków uzyskania korzystnej pozycji Polski w Unii Europejskiej. Konieczne jest wypracowanie odpowiednich instrumentów, które z jednej strony oddziaływałyby na sferę badawczo-rozwojową z drugiej zaś na gospodarkę. Instrumenty te zostały zaproponowane w „Kierunkach zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007-2013”. Natomiast sposoby ich realizacji w Programie Operacyjnym Innowacyjna Gospodarka (PO IG) i innych Programach Operacyjnych zaprogramowanych na lata 2007-13. Działania w ramach wspomnianego Programu Operacyjnego PO IG oraz w innych Programach Operacyjnych obejmują przede wszystkim sferę organizacyjno-instytucjonalną i szkoleniową. Mają one na celu wykorzystanie mocnych stron polskiej gospodarki, związanych z jej innowacyjnością, takich jak m.in.: znaczna ilość organizacji pośredniczących w zakresie działań na rzecz innowacji w różnych formach działania np.: edukacja, konsulting, transfer technologii, doradztwa itp., rozkład terytorialny organizacji pośredniczących - skorelowany z rozkładem potencjału naukowo-badawczego; istnienie firm innowacyjnych, zwłaszcza tych, które posiadają własne zaplecze badawczo-rozwojowe czy przekazanie odpowiedzialności za regionalne programy innowacyjne w gestię samorządów regionalnych (województw). Wśród szans polskiej gospodarki, które wynikają z wymienionych uwarunkowań można wyliczyć m.in.: rozwijający się sektor małych i średnich przedsiębiorstw nastawionych na innowacje, w tym na zaawansowane technologie, edukację i szkolenia w zakresie innowacyjności, przygotowujące do zadań społeczeństwa informacyjnego, inwestycje w projekty innowacyjne, w tym w sferze zaawansowanych technologii.

Wśród zagrożeń, które spowodowane są słabymi stronami polskiej gospodarki można wskazać m.in.: słabe przygotowanie instytucji finansowych w zakresie produktów finansowych przeznaczonych dla innowacji, pasywne podejście instytucji badawczo-rozwojowych w kwestii komercjalizacji wyników badań naukowych, niewystarczający wpływ programów edukacyjnych na kształtowanie postaw innowacyjnych na wszystkich poziomach edukacji społeczeństwa, niski udział sektora przedsiębiorstw w nakładach na B+R.

Realizacja polityki innowacyjnej powinna prowadzić do dwu zasadniczych kierunków zmian tj.: zmiany charakteru polityki innowacyjnej z centralnego na regionalny oraz wzrostu efektywności krajowego systemu innowacyjnego.

W pierwszej z wymienionych dziedzin duży nacisk kładzie się na regionalizację polityki innowacyjnej i stosowanie instrumentów stymulujących innowacje. Ważną rolę w procesie regionalizacji polityki innowacyjnej odegrają małe i średnie przedsiębiorstwa oraz władze regionalne uczestniczące aktywnie w jej tworzeniu. O konkurencyjności regionu w przeszłości zadecyduje miejsce, jakie w strategii regionalnej zajmuje innowacyjność. Kluczową rolę przypisuje się nowym technologiom, pomocy w tworzeniu nowych przedsiębiorstw wprowadzających zaawansowane technologie oraz wspomagania powstawania i rozwoju innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw poprzez rozbudowę odpowiedniej infrastruktury tj.: parków technologicznych, centrów innowacji i transferu technologii, centrów doskonałości itp..

W drugiej z wymienionych dziedzin działania mają na celu efektywność krajowego systemu innowacyjnego. W Polsce istnieje szereg instytucji, które zajmują się transferem technologii oraz innowacji, w tym do małych i średnich przedsiębiorstw. Są one dwojakiego rodzaju. Pierwszy rodzaj stanowią sieci programów bezpośrednio wspierających projekty innowacyjne, drugi to wszelkiego rodzaju organizacje i instytucje ukierunkowane na wspieranie rozwoju sektora MSP. Instytucje te nie tworzą w Polsce jednolitego systemu, który obejmowałby zarówno same instytucje jak i jasno określone relacje i funkcje konieczne dla zapewnienia sprawności całego systemu, jak i jego części składowych. A jest to warunek niezbędny, aby efektywnie wspierać procesy innowacyjne.

Rozwiązania systemowe w zakresie wspierania działalności innowacyjnej wpisują się w zakres polityki innowacyjnej Polski i są ukierunkowane na poprawę innowacyjności polskiej gospodarki, w tym również na podnoszenie konkurencyjności regionów. Głównym celem podejmowanych działań jest zmniejszanie dystansu, który dzieli polską gospodarkę od gospodarek krajów wysokorozwiniętych, zaś polskim przedsiębiorcom - zapewnienie lepszej pozycji konkurencyjnej na rynku.

Region innowacyjny - atrybut kształtowania konkurencyjności polskiej gospodarki w perspektywie finansowej UE dla Polski n a lata 2007-13.

Fundament pod budowę zasad tworzenia regionów innowacyjnych dały instytucjonalne i neoinstytucjonalne teorie firmy.⁹ Region innowacyjny, to spójny wewnętrznie regionalny system innowacyjny, który jest zdolny do implementowania zmian zachodzących w jego konkurencyjnym otoczeniu. Koncepcja systemów innowacyjnych istnieje w literaturze przedmiotu od kilkunastu lat. Do charakterystycznych cech tej koncepcji możemy między innymi zaliczyć: postawienie w centrum rozważań innowacji i procesu uczenia się, akceptację i zrozumienie perspektywy historycznej, a w jej ramach ewolucji procesu innowacyjnego, położenie nacisku na zależności między uczestnikami procesu innowacyjnego z naciskiem na centralną rolę instytucji kreujących zasady systemu innowacyjnego itp. System innowacyjny składa się z czynników, które są istotne dla procesu rozwoju, dyfuzji i użyteczności innowacji, jak i relacji między tymi mechanizmami. Połączenie rozwoju badań i technologii czy innowacji z rozwojem regionalnym pozwala zmniejszać dysproporcje ekonomiczne pomiędzy regionami. Jest to więc zbieżne z celami polityki regionalnej w Unii Europejskiej, jakim jest redukcja luki spójności. Polityka innowacyjna w tym rozumieniu obejmuje: procesy nauki i technologii, nauczania i szkolenia, produkcję instytucje publiczne, politykę publiczną i zgłaszane zapotrzebowanie rynku.¹⁰ Dlatego właśnie system innowacyjny ma wymiar regionalny, jest specyficzny- unikalny dla danego regionu. W literaturze przedmiotu region innowacyjny jest postrzegany jako system innowacji zamknięty trzema obręczami:

⁹ A. Świadek: Doświadczenia regionalnych strategii innowacyjnych w Krajach Unii Europejskiej. Praca zbiorowa pod red. W. Janasza: Innowacje w rozwoju przedsiębiorczości w procesie transformacji., Wyd. Difin Warszawa 2004.

¹⁰ A. Świadek: Regionalne systemy innowacyjne w Unii Europejskiej Praca zb. pod red. W. Janasza: Innowacje w dziedzinie przedsiębiorstw w integracji z Unią Europejską. Wydawnictwo Difin sp. z o. o., Warszawa 2002 s.89.

1. Rdzeniem – który stanowi potencjalna innowacyjność firm przejawiająca się umiejętnościami tworzenia przez nie środowiska współpracy tj. aliance i praca w sieci.
2. Środowiska wspierania innowacyjności – tzw.: infrastruktura rynkowa, prawo, regulacje administracyjne.
3. Zdefiniowane zasady gry w regionie.¹¹

Możemy więc powiedzieć, że Regionalny System Innowacji składa się z szeregu czynników, warunków i uczestników identyfikowanych w ramach wyżej wymienionych bloków tworzących spójny sektorowo, technologicznie i przestrzennie system innowacji. System ten w sposób efektywny i szybki przystosowuje się do zmian społeczno-ekonomicznych zachodzących w jego otoczeniu, przez co stymuluje aktywnie rozwój całego regionu. Efektywność regionalnego systemu innowacji (RSI) może być zapewniona raczej przez relacje pomiędzy czynnikami i uczestnikami procesu innowacyjności niż przez jednostki uczestniczące. W ten sposób Regionalny System Innowacji można scharakteryzować jako celowe i odpowiednie, przy udziale unikalnych czynników regionalnych, wzajemne oddziaływanie publicznych i prywatnych uczestników procesu innowacji. Tworzą oni sektory: produkcyjny, naukowy i usługowy prowadząc do stanowienia polityk i działań, które będą poprawiać ekonomiczne i społeczne warunki rozwoju regionu. W Regionalnego Systemu Innowacyjnego kluczową rolę odgrywa kultura regionalna. Kształtuje ona relacje zachodzące pomiędzy sektorem instytucjonalnym a innymi uczestnikami systemu. Wraz z zestawem specyficznych dla danego regionu czynników regionalnych stanowi ona główne źródło sukcesu i trwałości Regionalnego Systemu Innowacyjnego. Poszczególne elementy RIS wpływają na siebie nawzajem i prowadzą do ciągłej adaptacji systemu do zmian zachodzących w jego konkurencyjnym otoczeniu. W ten sposób zapewniają mu trwałość rozwoju w czasie. Dotychczasowe doświadczenia polskich regionów tworzących Regionalne Systemy Innowacji (RSI) oraz doświadczeniach regionów Unii Europejskiej pozwalają na sformułowanie podstawowych zasad w zakresie metodologii budowania RSI, są to:

RSI powinien być zbudowany na bazie partnerstwa publiczno-prywatnego i konsensusu (sektor prywatny i główni regionalni przedstawiciele z sektora nauki i techniki powinny być blisko powiązane zarówno na etapie budowy strategii jak i jej wdrażania);

- opracowanie RSI powinno być ukierunkowane popytowo, czyli koncentrować się na potrzebach innowacyjnych firm (szczególnie małych i średnich przedsiębiorstw) i zakładać podejście od dołu do góry (bottom-up) z szerokim zaangażowaniem regionalnych jednostek naukowych i badawczo-rozwojowych,
- RSI powinna być ukierunkowana na działania praktyczne, gdyż końcowym jej efektem powinny być projekty nowych innowacji w firmach i/albo programy nowej polityki innowacyjnej w regionie;
- regiony tworzące RSI powinny wykorzystywać wymiar europejski przez angażowanie się we współpracę międzyregionalną, porównywanie i korzystanie

¹¹ The Conseil de la science et de la technologie du Quebec 1997, za E. Okoń Horodyńska: Jak budować regionalne systemy innowacji. IbnGR Warszawa, 2000, s. 13.

z doświadczeń innych regionów (benchmarking) w zakresie polityki i metod działania.

Mimo, że Komisja Europejska wspiera finansowo rozwój Regionalnych Systemów Innowacyjnych (RSI), to nie narzuca jednej, standardowej metodologii budowania RIS. Zgodnie z obowiązującą zasadą pomocniczości oraz z powodu zróżnicowania instytucjonalnych i produkcyjnych warunków w regionach, Komisja Europejska proponuje jedynie kierunki oraz elastyczne podejście metodologiczne dla regionów uczestniczących w projektach Regionalnych Strategii Innowacyjnych, w ramach których opracowuje się koncepcje tworzenia Regionalnych Systemów Innowacyjnych. Kierunki te obejmują:

- analizę narastania i poziomu świadomości innowacyjnej oraz budowanie regionalnego konsensusu między kluczowymi aktorami regionalnymi,
- analizę regionalnego systemu innowacji (jego głównych aktorów i ich wzajemnych powiązań i oddziaływań), włączając oszacowanie technologicznych i rynkowych trendów, prognozy rozwoju techniki oraz porównanie i korzystanie z doświadczeń innych regionów,
- analizę silnych i słabych stron firm regionalnych, oszacowanie regionalnego popytu na innowacyjne usługi, włączając audyty technologiczne (szczególnie w małych i średnich firmach). Etap ten obejmuje również badanie firm w zakresie odnośnych potrzeb i możliwości, włączając w to zarządzanie, finanse, technologie, szkolenie, marketing, itd.,
- oszacowanie istniejącej regionalnej infrastruktury i sposobów działań w zakresie wspierania innowacji,
- określenie kierunków i priorytetów strategii, włączając określenie planu działań i stworzenie systemu monitorowania oraz oceny przedsięwzięcia.

Budowanie Regionalnych Strategii Innowacyjnych przyczyniło się do wzrostu konkurencyjności gospodarek wielu regionów Unii Europejskiej, opiera się i wykorzystuje innowacyjność regionalną. Źródłem innowacyjności w regionie jest mądre i uczciwe zarządzanie własnymi zasobami, w tym zasobami ludzkimi oraz dbanie o kulturę innowacyjną zarówno wewnątrz podmiotów gospodarki regionalnej, jak i w otoczeniu regionu. Polskie regiony tworząc strategie podnoszenia innowacyjności regionu powinny skorzystać z już istniejących doświadczeń regionów europejskich.

Regionalne Strategie Innowacyjne kształtują konkurencyjność regionu wykorzystując kierunki i założenia polityki innowacyjnej w oparciu o Regionalny System Innowacyjny (RSI). Elementami Regionalnego Systemu Innowacyjnego są: przedsiębiorstwa, publiczna sfera badań i rozwoju oraz instytucje pośredniczące tj. niekomercyjne centra innowacji i transferu technologii oraz pozostałe podmioty okołobiznesowe świadczące usługi, zaliczane do infrastruktury rynkowej. Regionalny System Innowacyjny będący zbiorem podmiotów gospodarujących, instytucji generujących wiedzę i innowacje oraz kanały dystrybucji wiedzy pomiędzy nimi są ze sobą złączone w jeden system – gospodarki regionalnej, wspierany

zinstytucjonalizowanym systemem pomocy regionalnej.¹² Wszystko to służy podnoszeniu konkurencyjności regionów i dynamizowaniu rozwoju gospodarczego. Warunkiem niezbędnym do tworzenia Regionalnych Systemów Innowacyjnych jest zmiana nastawienia przedsiębiorców regionalnych polegająca na wspólnym działaniu, współpracy szczególnie w dziedzinie innowacyjności.

Regionalne Systemy Innowacyjne są częścią Narodowego Systemu Innowacyjnego (NSI), który stanowi zagregowany zespół powiązań pomiędzy poszczególnymi instytucjami kreującymi innowacje na rynku krajowym.

Narodowy System Innowacyjny, to system dynamiczny mający charakter systemu otwartego. Jest on siecią współdziałających ze sobą instytucji sektora publicznego i prywatnego, której efektem jest import, modyfikacje i dyfuzja nowych technologii.¹³ Wzajemne relacje pomiędzy Narodową Strategią Innowacyjną a Regionalną Strategią Innowacyjną zależą od prowadzonej w danym kraju polityki regionalnej.¹⁴ Regionalne Strategie Innowacyjne stanowią istotny przyczynek dla tworzenia regionów innowacyjnych.

Komisja Europejska postuluje opracowanie strategii innowacyjnych na poziomie lokalnym i regionalnym. Strategie innowacyjne określone przez decydentów i uczestników Regionalnego Systemu Innowacyjnego zidentyfikują potrzeby społeczne i potrzeby przedsiębiorców tworzących gospodarkę regionalną oraz określą system wsparcia innowacyjności regionalnej.

W ramach Regionalnych Strategii Innowacyjnych opracowywanych przez polskie regiony, a wskazywanych przez Komisję Europejską jako skuteczny instrument prawno-finansowy rozwoju regionalnego w Unii, możliwe będzie skuteczniejsze pozyskanie zewnętrznych środków finansowych. Wśród nich najistotniejsze to środki z funduszy unijnych, zaprogramowanych w perspektywie finansowej UE dla Polski na lata 2007-2013 przeznaczone na rozwój i podniesienie konkurencyjności regionów. Do najważniejszych Programów Operacyjnych realizowanych w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007 – 2013 (NSRO) należy zaliczyć między innymi¹⁵: Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (PO IG).

Na realizację PO IG przeznaczono 12,3% środków publicznych z 67,3 mld euro dostępnych do rozdysponowania w ramach NSRO. W gestii Ministra Gospodarki będzie ok. 54% środków z 8,3 mld euro (z czego ponad 7 mld euro ze środków europejskich) dostępnych w ramach Programu na lata 2007 – 2013. Program stanowi również wypełnienie wskazań ujętych w Kierunkach zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007-2013 oraz wpisuje się w dwa priorytety Krajowego Programu Reform na lata 2005 – 2008 na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej tj.:

¹² P. Pełka, M. Stasiak: Pomoc publiczna dla przedsiębiorców w Unii Europejskiej. Dyfin, W-wa 2002, s. 56-61, 128-132, 140.

¹³ Ch. Freeman, Technology and Economic Performance: Lessons From Japan, Printer Publisher, London 1987, p. 4. za A. Świadek: Doświadczenia regionalnych strategii innowacyjnych w Krajach Unii Europejskiej. Praca zbiorowa pod red. W. Janasza: Innowacje w rozwoju przedsiębiorczości w procesie transformacji, Wyd. Difin Warszawa 2004.

¹⁴ A. Pyszkowski, J. Szlachta, J. Szomburg: Model instytucjonalny polityki rozwoju regionalnego w Polsce. IBnGR, Warszawa 2000.

¹⁵ Opracowanie własne na podstawie danych źródłowych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego zamieszczonych na stronach internetowych pod adresem: www.funduszezstrukturalne.pl według stanu na dzień 10 lipca 2007 r.

- Priorytetu 2. - Rozwój przedsiębiorczości;
- Priorytetu 3. - Wzrost innowacyjności przedsiębiorstw.

PO IG w największym stopniu ze wszystkich Programów Operacyjnych zaplanowanych na lata 2007-13 skierowany jest do przedsiębiorców. Nie stanowi on prostej kontynuacji Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw na lata 2004 – 2006. Podstawowe wsparcie dla przedsiębiorców, zbliżone w zakresie do wdrażanych obecnie przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości działań skierowanych na bezpośrednie wsparcie przedsiębiorstw, dostępne jest w ramach szesnastu Regionalnych Programów Operacyjnych.

Wsparcie w ramach PO IG znajdujące się w kompetencjach Ministra Gospodarki dostępne będzie zarówno bezpośrednio dla przedsiębiorców, jak również dla instytucji otoczenia biznesu, których zadaniem jest świadczenie usług dla przedsiębiorców, w szczególności w zakresie wspierania działalności innowacyjnej. W kontekście osiągnięcia celów NSRO oraz PO IG wspierane i promowane będą działania innowacyjne o takim charakterze i zasięgu, które generują najwyższą wartość dodaną dla gospodarki i przedsiębiorstw, a co za tym idzie w największym stopniu przyczyniają się do umacniania zdolności konkurencyjnej polskiej gospodarki w wymiarze międzynarodowym.

Zakończenie

Polityka innowacyjna Polski jest w dużym stopniu spójna z polityką innowacyjną Unii Europejskiej. Na poziomie europejskim formułowane są priorytety takie jak np.: zapewnienie spójności krajowych i regionalnych polityk innowacyjnych, tworzenie norm administracyjno-prawnych sprzyjających działalności innowacyjnej, stymulowanie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw innowacyjnych, doskonalenie powiązań w systemie innowacyjnym, tworzenie społeczeństwa otwartego na innowacje.¹⁶ Kreowanie polityki innowacyjnej uwzględnia zasadę subsydiarności, a więc na szczeblu wspólnotowym podejmowane są tylko te problemy badawcze, które ze względu na rangę i zasięg mogą być rozwiązane wspólnie. Natomiast każdy kraj członkowski prowadzi własną politykę B+R. Polityka ta jest w dużym stopniu spójna z polityką wspólnotową, głównie ze względu na współfinansowanie projektów w ramach programów europejskich. Na szczeblu Unii Europejskiej politykę innowacji i badań koordynuje DG ds. Polityki regionalnej, zaś najważniejszym instrumentem polityki badawczej są programy ramowe badań i rozwoju. Programy ramowe, to wieloletnie programy określające całokształt działalności w sferze B+R. Na poziomie regionalnym Unia Europejska wspiera formułowanie regionalnych strategii innowacji tj. programy RIS i RIS+ finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, a także „Regionalne inicjatywy na rzecz innowacji i transferu technologii” (RITTS) finansowane przez DG ds. Przedsiębiorstw. Programy te wraz z siecią Innowacyjnych Regionów Europy są instrumentem Komisji Europejskiej w sferze realizacji projektów na rzecz innowacji.

¹⁶ A. Bąkowski: Wspomaganie innowacyjności przedsiębiorstw przez Programy ramowe Unii Europejskiej [w:] Praca zbiorowa pod redakcją Michała Górzyńskiego i Richarda Woodwarta: Innowacyjność polskiej gospodarki. Zeszyty Innowacyjne CASE 2003, www.case.com.pl

Konkurencyjność i rozwój polskich regionów powinny być kształtowane w oparciu o instrumenty perspektywy finansowej Unii Europejskiej dla Polski na lata 2007-2013. Wykorzystanie szans, jakie stwarza Polsce wspomniana perspektywa finansowa Unii Europejskiej zależeć będzie od wielkości absorpcji środków finansowych z funduszy Unii Europejskiej. Ta zaś uzależniona jest w praktyce od barier administracyjnych, prawnych czy finansowych, których pokonanie stanowić będzie istotny czynnik kształtowania konkurencyjności polskich regionów. Działania podejmowane w sferze usprawnienia absorpcji środków unijnych winny być spójne i programowane zarówno na poziomie państwowej jak i regionalnej władzy publicznej.

Literatura

1. Bąkowski A.: Wspomaganie innowacyjności przedsiębiorstw przez Programy ramowe Unii Europejskiej. [w:] Praca zbiorowa pod redakcją Górzyńskiego M. i Woodwarda R.: Innowacyjność polskiej gospodarki. Zeszyty Innowacyjne CASE 2003, www.case.com.pl
2. Bosak J: Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki polskiej – ujęcie instytucjonalne.[w:] Konkurencyjność gospodarki polskiej a rola państwa przed akcesją do Unii Europejskiej. Pod red. Grabowiecki J., Wnorowski H., Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Wydział Ekonomiczny, ZMSG, 2000.
3. Czechowicz T.: Rola państwa w finansowaniu działalności innowacyjnej. [w:] Praca zbiorowa pod redakcją Górzyńskiego M. i Woodwarda R.: Innowacyjność polskiej gospodarki. Zeszyty Innowacyjne CASE 2003, www.case.com.pl
4. Freeman Ch.: Technology and Economic Performance: Lessons From Japan, Printer Publisher, London 1987, p. 4. za Świadek A.: Doświadczenia regionalnych strategii innowacyjnych w Krajach Unii Europejskiej. Praca zbiorowa pod red. Janasza W.: Innowacje w rozwoju przedsiębiorczości w procesie transformacji. Wyd. Difin Warszawa 2004.
5. Pod red. Kowalczewski W.: Zarządzanie przedsiębiorstwem w regionie. Wydawnictwo Akademickie „DIALOG”, Warszawa 2003.
6. The Conseil de la science et de la technologie du Quebec 1997, za Okoń Horodyńska E.: Jak budować regionalne systemy innowacji. IBnGR Warszawa, 2000.
7. Opracowanie własne na podstawie danych źródłowych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego zamieszczonych na stronach internetowych pod adresem: www.fundusze-strukturalne.pl według stanu na dzień 10 lipca 2007 r.
8. Pełka P., Stasiak M.: Pomoc publiczna dla przedsiębiorców w Unii Europejskiej. Dyfin, W-wa 2002.
9. Pyszkowski A., Szlachta J., Szomburg J.: Model instytucjonalny polityki rozwoju regionalnego w Polsce. IBnGR, Warszawa 2000.
10. Świadek A.: Doświadczenia regionalnych strategii innowacyjnych w Krajach Unii Europejskiej. Praca zbiorowa pod red. Janasza W.: Innowacje w rozwoju przedsiębiorczości w procesie transformacji. Wyd. Difin Warszawa 2004.
11. Świadek A.: Regionalne systemy innowacyjne w Unii Europejskiej Praca zb. pod red. Janasza W.: Innowacje w dziedzinie przedsiębiorstw w integracji z Unią Europejską. Wydawnictwo Difin sp. z o. o., Warszawa 2002.
12. Winiarski B.: Polityka gospodarcza. PWN, Warszawa 2002.
13. Wojnicka E.: System innowacyjny Polski z perspektywy przedsiębiorstw. IBnGR, Gdańsk 2004.

14. Ziemiecki J., Żukrowska K.: Konkurencja a transformacja w Polsce. Wybrane aspekty polityki gospodarczej. Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2004.
15. Żukrowska K.: Umiędzynarodowienie produkcji a konkurencyjność. [w:] Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki Polski uwarunkowania i perspektywy. Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych, seria: „Raporty. Studia nad konkurencyjnością” z. 35, Warszawa 1995.

Summary

Innovation policy is one of the latest branches of economical policy. Its origins are dated back to the 50s of the twentieth century what is compatible with the positive influence of technical progression on the economical development.

One of the crucial aims of innovation policy either developed or developing countries, is the improvement of national and regional innovation systems including institutions, abilities and encouragements (taxation, credits, etc.).

Innovation policy in Poland is coherent with innovation policy in European Union. On the European level there are priorities established such as: cohesion of national and European innovation policies, stating administrative and legal rules which are inclined innovation, stimulating development of innovation enterprises, improving the bounds in innovation system, creating society open to innovation.

Innovation policy of public authorities: state and regional influences of region – the new attribute of economical area of European Union.

Informacje o autorze

dr Bożena Grad

*Wyższa Szkoła Ekonomii, Turystyki i Nauk Społecznych w Kielcach
ul. Pomurego Piwnika 49, 25-666 Kielce
e-mail: bozenagrad@kki.net.pl*